

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора юридичних наук, професора Рядінської Валерії Олександрівни на дисертацію Лебедєвої Анни Михайлівни «Адміністративно-правові засади запобігання корупції в системі судоустрою України», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність теми дисертації. Функціонування судової влади на засадах законності, незалежності, доброчесності, підзвітності та відкритості є однією з основних передумов утвердження в Україні верховенства права, забезпечення права кожної особи на справедливий суд та належного функціонування демократичної правової держави. Стан судоустрою, якість добору й оцінювання суддів, дотримання антикорупційних обмежень, ефективність фінансового контролю, належне врегулювання конфлікту інтересів, а також результативність діяльності суб'єктів запобігання корупції безпосередньо впливають на рівень суспільної довіри до судів, стабільність правопорядку та авторитет державної влади. За таких умов адміністративно-правові засади запобігання корупції в системі судоустрою України набувають особливого значення як важлива складова державної антикорупційної політики та належного функціонування судової гілки влади.

Особливої актуальності зазначена проблематика набуває в умовах воєнного стану, коли система судоустрою функціонує під впливом додаткових безпекових, кадрових, організаційних і правозастосовних викликів. Зростання навантаження на суди, кадровий дефіцит, ускладнення організації доступу до правосуддя, посилення ризиків неправомірного впливу на суд, потреба у збереженні належного рівня доброчесності суддів і працівників апаратів судів, а також необхідність підтримання суспільної довіри до правосуддя зумовлюють потребу у якісному переосмисленні адміністративно-правових засад запобігання корупції в системі судоустрою України.

Водночас, попри істотне оновлення антикорупційного законодавства, реформування судової системи, перевірки доброчесності та участі громадськості в оцінюванні кандидатів на посади суддів, адміністративно-правовий механізм запобігання корупції в системі судоустрою ще не набув належної системності й завершеності. На практиці зберігаються проблеми, пов'язані з координацією діяльності уповноважених суб'єктів, перевіркою доброчесності, належним реагуванням на конфлікт інтересів, забезпеченням

єдності правозастосовної практики, процесуальними недоліками провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, а також із відсутністю цілісного програмно-планового підходу до запобігання корупційним ризикам у судовій сфері.

За таких умов дисертаційне дослідження, присвячене адміністративно-правовим засадам запобігання корупції в системі судоустрою України, є актуальним, своєчасним і таким, що має як теоретичне, так і практичне значення. Обрана тема відповідає сучасним потребам розвитку науки адміністративного права, завданням удосконалення державної антикорупційної політики у сфері правосуддя, підвищення ефективності діяльності суб'єктів запобігання корупції, зміцнення доброчесності судової влади та формування дієвого адміністративно-правового механізму недопущення корупційних проявів у системі судоустрою України.

Актуальність роботи підкреслюється й тим, що обрана тема дослідження виконана відповідно до Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020); Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як складової сектора безпеки і оборони України на 2023–2027 рр. (Указ Президента України від 11.05.2023 р. № 273/2023), Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки (постанова Кабінету Міністрів України від 04.03.2023 р. № 220); Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок МВС України на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11.06.2020 р. № 454), 2025–2029 роки (наказ МВС України від 21.05.2024 р. № 326).

Отже, обрана тема дисертаційного дослідження *Лебедевої Анни Михайлівни «Адміністративно-правові засади запобігання корупції в системі судоустрою України»* є своєчасною, актуальною та науково обґрунтованою, а в роботі розв'язано важливе науково-прикладне завдання щодо формування адміністративно-правових засад запобігання корупції в системі судоустрою України, удосконалення адміністративно-правового механізму діяльності уповноважених суб'єктів, забезпечення доброчесності та підзвітності судової влади, координації антикорупційних заходів, а також запобігання корупційним проявам у відповідній сфері в умовах воєнного стану та подальшого розвитку національного законодавства з урахуванням міжнародних і європейських стандартів.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертанткою, у своїй більшості є обґрунтованими і переконливими. Авторкою використано значну кількість вітчизняних літературних джерел, законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти України. Список використаних джерел складає 288 найменувань.

У роботі використано системний підхід, у ході застосування якого з'ясовано сучасний стан наукової розробленості проблеми, розкрито генезис

становлення та розвитку антикорупційного законодавства України, а також визначено фактори, що обумовлюють поширення корупції в системі судоустрою. Встановлено сутність запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією, у системі судоустрою України як об'єкта адміністративно-правового дослідження, охарактеризовано систему суб'єктів запобігання корупції та особливості їх діяльності. Проаналізовано загальну характеристику й особливості провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією в системі судоустрою України. Узагальнено зарубіжний досвід запобігання корупції в судовій сфері та визначено можливості його імплементації у вітчизняну правову систему. Розроблено науково обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення адміністративно-правових засад запобігання корупції в системі судоустрою України. Сформульовані у дисертації положення, висновки та рекомендації спрямовані на підвищення ефективності правового регулювання, удосконалення діяльності суб'єктів запобігання корупції та зміцнення доброчесності судової влади.

Аналіз вищеназваного підходу до проблеми дослідження засвідчив, що в цілому дисертантці вдалося вирішити поставлені задачі та отримати нові, поглиблені для науки результати.

Не можна не відмітити запропоноване авторкою наукове розуміння запобігання корупції в системі судоустрою України як одного з пріоритетних напрямів державної антикорупційної політики, зміст якого полягає у здійсненні комплексу заходів, спрямованих на недопущення виникнення корупційних ризиків у діяльності судів, своєчасне виявлення та усунення факторів, що сприяють учиненню корупційних і пов'язаних із корупцією правопорушень, а також мінімізацію можливостей незаконного впливу на здійснення правосуддя.

Заслуговує на увагу сформоване наукове бачення адміністративно-правових засад запобігання корупції в системі судоустрою України як системи взаємопов'язаних нормативно визначених положень, принципів, правових механізмів та організаційних засобів, які встановлюють зміст, напрями, форми, способи і межі превентивної антикорупційної діяльності у сфері правосуддя, регламентують діяльність уповноважених суб'єктів щодо виявлення, мінімізації та усунення причин і умов, що сприяють виникненню корупційних ризиків, а також забезпечують належний рівень доброчесності та незалежності судової влади;

Цікавою є багаторівнева класифікація суб'єктів запобігання корупції в системі судоустрою України за функціональним призначенням, у межах якої виокремлено стратегічний, спеціалізовано-превентивний, адміністративно-організаційний, кримінальний процесуальний та громадсько-експертний рівні, що дозволило визначити місце кожного із суб'єктів у механізмі запобігання корупційним і пов'язаним із корупцією правопорушенням та встановити функціональні межі їх компетенції.

Також варто відміти й систематизацію факторів поширення корупції в

системі судустрою України за загальнодержавним, інституційно-організаційним і суб'єктивно-поведінковим рівнями, яка забезпечила комплексне визначення детермінант корупційної поведінки в судовій системі та встановлення їх впливу на функціонування судової влади; наукові положення щодо процесуальних особливостей провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією в системі судустрою України, у частині обґрунтування необхідності конкретизації вимог до змісту протоколу, порядку роботи з електронними доказами, матеріалами автоматизованих систем, даними державних реєстрів, призначення експертиз та оцінки допустимості доказів, що має сприяти формуванню сталої судової практики й підвищенню ефективності адміністративного провадження; напрями вдосконалення адміністративно-правового механізму запобігання корупції в системі судустрою України, у межах яких обґрунтовано необхідність посилення превентивної складової антикорупційної політики, впорядкування взаємодії уповноважених суб'єктів, удосконалення процедур добору й оцінювання суддів, зміцнення фінансового контролю, захисту викривачів, доброчесності та дисциплінарної практики, а також запровадження програмно-цільового підходу до реалізації відповідних заходів.

Окрім викладених, є й інші положення наукової новизни, що заслуговують на позитивну оцінку.

Повнота викладення основних результатів дисертації в опублікованих наукових працях зарахованих за темою дисертації

Структура дисертаційного дослідження, запропонована дисертанткою, загалом є логічно побудованою та ґрунтується на комплексному підході до аналізу адміністративно-правових проблем запобігання корупції в системі судустрою України. Розділи дисертації поєднані загальною метою дослідження, а їх зміст послідовно розкриває об'єкт і предмет наукової роботи: від стану наукової розробленості проблеми, генезису формування та розвитку антикорупційного законодавства України, факторів поширення корупції в системі судустрою та характеристики запобігання корупції як об'єкта адміністративно-правового дослідження – до аналізу суб'єктів запобігання корупції, особливостей провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, зарубіжного досвіду у відповідній сфері та напрямів удосконалення адміністративно-правових засад запобігання корупції в системі судустрою України.

Нові положення, висновки й рекомендації, що висуваються в дисертації, належним чином обґрунтовані за допомогою методологічного інструментарію, традиційного для адміністративно-правової науки. Завдяки застосуванню системи загальнонаукових і спеціально-юридичних методів, зокрема діалектичного, історико-правового, формально-юридичного, системно-структурного, порівняльно-правового, логіко-юридичного, герменевтичного, статистичного, соціологічного методів, а також методів аналізу судової та дисциплінарної практики, узагальнення, класифікації та

прогнозування, авторці вдалося досягти наукового результату щодо формування адміністративно-правових засад запобігання корупції в системі судоустрою України в умовах реформування судової влади, оновлення антикорупційного законодавства, воєнного стану та зростання вимог до доброчесності, підзвітності й ефективності функціонування судової системи.

Дисертантка опрацювала значну емпіричну базу, яку становлять результати опитування 203 респондентів, серед яких 34 судді, 52 прокурори, 42 адвокати та 75 науково-педагогічних працівників; аналітичні звіти, узагальнення й інформаційні матеріали Офісу Генерального прокурора, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, Національного агентства з питань запобігання корупції, Державної судової адміністрації України, Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів; матеріали громадських організацій, а також практика міжнародних інституцій, зокрема Європейського суду з прав людини.

Результати дослідження достатньою мірою відображені в наукових публікаціях авторки, зміст і характер яких відповідають вимогам МОН України, а також апробовані під час виступів з доповідями на науково-практичних заходах, що загалом свідчить про належний рівень їх наукової апробації. Основні положення та висновки, сформульовані в дисертації, висвітлюють проблеми адміністративно-правового забезпечення запобігання корупції в системі судоустрою України, удосконалення механізму взаємодії уповноважених суб'єктів, забезпечення доброчесності суддів і працівників апаратів судів, розвитку адміністративного провадження у справах про правопорушення, пов'язані з корупцією, а також упровадження програмно-планових заходів у відповідній сфері.

Аналіз змісту роботи дозволяє загалом позитивно оцінити структуру дисертаційного дослідження, яка достатньо повно розкриває мету та поставлені завдання, що знайшли своє відображення в авторських висновках. Сформульовані дисертанткою наукові положення, висновки й рекомендації є обґрунтованими, внутрішньо узгодженими та мають теоретичне й практичне значення для подальшого розвитку адміністративно-правових засад запобігання корупції в системі судоустрою України.

Значимість результатів дисертаційного дослідження для практики запобігання злочинності

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що в дисертації запропоновано вирішення наукового завдання – вдосконалення адміністративно-правових засад запобігання корупції в системі судоустрою України, підвищення ефективності діяльності уповноважених суб'єктів, забезпечення доброчесності суддів і працівників апаратів судів, удосконалення механізмів координації, контролю та превентивного реагування на корупційні ризики у відповідній сфері.

Викладені в роботі висновки і пропозиції впроваджено та можуть бути використані в: науково-дослідній роботі – для подальших фундаментальних і

прикладних наукових досліджень проблем функціонування судової системи України, підвищення ефективності запобігання корупції; практичній діяльності – для розроблення й удосконалення відомчих (міжвідомчих) нормативно-правових актів, підготовки методичних рекомендацій з питань організації запобігання корупції; освітньому процесі – під час підготовки навчально-методичних матеріалів та викладання навчальних дисциплін «Адміністративне право України», «Публічне адміністрування», «Концептуальні засади формування та реалізації державної політики», «Запобігання корупції».

Аналіз змісту дисертаційного дослідження свідчить про самостійність проведеного дослідження, його актуальність і належний науковий рівень, а також вагоме теоретичне і практичне значення. Викладене вище може слугувати підставою для загальної позитивної оцінки дисертації *Лебедевої Анни Михайлівни «Адміністративно-правові засади запобігання корупції в системі судоустрою України»* як самостійного наукового дослідження з актуальної й важливої для науки адміністративного права та правозастосовної практики проблеми.

Не зупиняючись більш детально на загальній позитивній оцінці роботи, дисертація містить окремі дискусійні питання, які потребують додаткової аргументації чи роз'яснення автором під час прилюдного захисту, зокрема:

1. У підрозділі 1.2 дисертації авторкою розкрито генезис формування та розвитку антикорупційного законодавства України, запропоновано періодизацію його еволюції та показано залежність відповідних законодавчих змін від стану національної правової системи, міжнародних зобов'язань України, перебігу судової реформи та умов воєнного стану. Водночас, доцільніше було б більш детально окреслити критерії, за якими авторка розмежовує окремі етапи формування та розвитку антикорупційного законодавства саме у сфері функціонування судової влади, а також чіткіше показати, які саме законодавчі зміни мали визначальний вплив на трансформацію адміністративно-правових засад запобігання корупції в системі судоустрою України.

2. У підрозділі 1.3 дисертації авторкою змістовно розкрито фактори, що обумовлюють поширення корупції в системі судоустрою України, та запропоновано їх систематизацію за загальнодержавним, інституційно-організаційним і суб'єктивно-поведінковим рівнями. Позитивно оцінюючи такий підхід, зауважу, що робота лише виграла б від більш детального аналізу впливу умов воєнного стану на трансформацію вже наявних корупційних ризиків у системі судоустрою України, зокрема в аспекті кадрового дефіциту, нерівномірного навантаження на суди, ускладнення організаційного забезпечення їх діяльності та посилення вразливості до неправомірного впливу.

3. У підрозділі 2.1 дисертанткою охарактеризовано запобігання корупції в системі судоустрою України як об'єкт адміністративно-правового

дослідження, обґрунтовано наукове розуміння адміністративно-правових засад запобігання корупції у сфері правосуддя та розкрито їх зміст через сукупність нормативно визначених обмежень, процедур і гарантій. Разом із тим, більш чіткого розмежування потребують поняття «адміністративно-правові засади запобігання корупції», «адміністративно-правовий механізм запобігання корупції», «антикорупційні обмеження», «контрольні процедури» та «гарантії професійної діяльності», оскільки такі категорії є взаємопов'язаними, але не тотожними.

4. Позитивним є те, що авторка приділила належну увагу особливостям провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією в системі судустрою України, та обґрунтувала необхідність удосконалення правил процесуального оформлення матеріалів і використання електронних доказів. Водночас варто було б окремо конкретизувати, які саме критерії мають бути покладені в основу оцінки допустимості електронних доказів, матеріалів автоматизованих систем, відомостей із державних реєстрів і службового листування у справах цієї категорії.

5. Позитивним є те, що у підрозділі 3.2 дисертантка не обмежилася загальними висновками щодо вдосконалення адміністративно-правових засад запобігання корупції в системі судустрою України, а запропонувала конкретні програмно-планові документи, спрямовані на впорядкування діяльності уповноважених суб'єктів та посилення превентивної складової антикорупційної політики. Водночас під час публічного захисту доцільно більш детально висвітлити функціональне призначення, юридичну природу та механізм практичної реалізації запропонованого авторкою Плану заходів запобігання правопорушенням, пов'язаним із корупцією, у системі судустрою України до 2035 року та Програми реалізації адміністративно-правових заходів запобігання правопорушенням, пов'язаним із корупцією, у системі судустрою України, а також детальніше визначити критерії оцінювання ефективності виконання таких документів.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність в цілому, оформлення.

Виходячи з викладеного вище, можна стверджувати, що дисертація *Лебедевої Анни Михайлівни «Адміністративно-правові засади запобігання корупції в системі судустрою України»* є самостійною, завершеною кваліфікаційною науковою працею, яка містить нові положення та науково обґрунтовані результати, що у сукупності розв'язують важливе завдання, яке має теоретичне значення для розвитку вітчизняної адміністративно-правової науки та практичне значення для вдосконалення адміністративно-правових засад запобігання корупції в системі судустрою України, підвищення ефективності діяльності уповноважених суб'єктів, забезпечення доброчесності суддів і працівників апаратів судів, а також розвитку механізмів координації, контролю та превентивного реагування на корупційні ризики у сфері правосуддя.

Зміст дисертації відповідає заявленій науковій спеціальності, робота пройшла належну апробацію. Дослідження підготовлено зрозумілою, юридично і літературно грамотною мовою. Оформлення дисертації та автореферату загалом відповідає встановленим вимогам Міністерства освіти і науки України. Автореферат відображає основні положення дисертації, її зміст, наукову новизну, висновки та пропозиції.

Викладене вище дає підстави для **остаточного висновку** про те, що дисертація та автореферат *Лебедевої Анни Михайлівни «Адміністративно-правові засади запобігання корупції в системі судоустрою України»* відповідають вимогам Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а їх авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Опонент:

Професор кафедри публічного та приватного права
ВНЗ «Національна академія управління»
доктор юридичних наук, професор

Valeria Rydinska
Валерія РЯДІНСЬКА

Підпис

Valeria Rydinska
ЗАСВІДЧУЮ

Начальник відділу персоналу та студентів
20__р.

ВІДДІЛ
ПЕРСОНАЛУ
ТА СТУДЕНТІВ

Yevheniya Zhukova
Юрченко ЗУКОВА